

HRDINSTVÍ (VŠEDNÍHO) DNE:

**Jak v krizových situacích
zaujmout jasný postoj a postavit
se za správnou věc?**

**Jak reagovat, když ostatní jen
přihlíží či pasivně akceptují
špatnost?**

**A jak ve správný moment projevit
odvahu a morální sílu?**

Hrdinství není jen o velkých dramatických činech, ale o schopnosti jednat i mimo přímou hrozbu

Je to vědomý trénink
odvahy, abychom v
klíčových chvílích dokázali
správně jednat a překonali
tzv. „efekt přihlížejícího“

Najít v sobě odvahu ve
správný moment konat se
lze naučit

Předpokladem dlouhodobé bezpečnosti je budování společnosti odolné vůči radikalismu založené na:

- vnitřní důvěře,*
- kritickém myšlení*
- a dovednosti pomáhat ostatním*

Téměř pro každého je mimořádně těžké si přiznat, že

- lidé se nedělí na jednu provždy dobré a špatné
- málokterý člověk si připustí že může být špatným. A už vůbec si nepřipustí, že je špatným právě teď
- Na špatném místě a ve špatný čas se špatnými kamarády se může stát špatným téměř každý
- Každý ale zároveň může takovou situaci ustát
- Málokdo to ale dokáže, aniž by se to naučil

Schopnost vystoupit z řady

- všichni si představují že jsou na správné straně
- ve skutečnosti jen do okamžiku, než mají jednat
- vzpomeňte si na situace, kdy kolemjdoucí společně mohli bez rizika pomoci. Přesto jen přihlíželi
- většina lidí se neumí stát hrdinou ani v situacích, které nejsou rizikové

špatná zpráva: je to normální

Dobrá zpráva: dá se to naučit

je to žádoucí v běžném životě, nezbytné když se do nesnází nejdříve nenápadně dostává celá společnost (na začátku totiž nepoznáte, že je něco špatně)

Příkázání

Prof. MUDr. Tomáše Radila, MUKL

(přeložte jeho poslední titul)

- Nepokradeš.
- Neuškodíš.
- Pomůžeš, pokud sám sobě neuškodíš

poctivě tohle krédo naplňuje v životě jen málokdo. Jenže autor kréda si jej dal v prostředí, kde bylo jeho naplnění nesrovnatelně těžší.

Byl to návod, jak zůstat člověkem na jednom zvláštním místě

obyčejný den 13.6.1936 měl Hamburku svého hrdinu všedního dne,
který naplnil jednoduché přikázání:
Nepřidáš se k většině, páchá-li špatnost

Nepřidáš se k většině, páchá-li špatnost (Exodus 23)

- jedna z nejdůležitějších schopností, kterým bychom se měli učit
- v některých situacích už jen to znamená být statečným

Jsme imunní vůči horšímu já?

- nestačí spoléhat na jednotlivé prvky vnější institucionální a už vůbec ne vnitřní ochrany
- ani sebelepší obranné mechanismy nejsou jednou pro vždy dané
- je nezbytné pracovat na posílení vnitřní imunity, která je ale podmíněna silnou **důvěrou** v sebe i ve společnost.
- základem je vzdělávání, jehož cílem musí být zejména reprodukce společenské koheze a respekt k její konstituci

V. Mechanismy „skluzu“ k horšímu

Sociální procesy vedoucí na „šikmou plochu“ (Zimbardo, 2008)

Referenční rámce

(Welzer, & Neitzel, 2014, pp.22-48)

Bezmyšlenkovité
učinění „prvního kroku“

Dehumanizace ostatních
(„nepřátel“)

De-individualizace sebe
sama (anonymita)

Difuze osobní
odpovědnosti

Slepá poslušnost autorit

Nekritické přizpůsobení
se skupinovým normám

Pasivní tolerance
špatného skrze
neaktivitu či lhostejnost

Základní orientace: co se vlastně děje (orientace dle ostatních)

Kulturní vazby (hrozba porušení pravidel skrytých v kultuře)

Neznalost (nemožnost vidět souvislosti viditelné až s odstupem)

Očekávání (předpokládaný vývoj se dostane do rozporu se skutečností)

Dobově specifický percepční koncept
(rozdílnost chápání téhož v čase)

Modely rolí a požadavky na ně
(zmenšený prostor pro vlastní uvážení)

Vzory interpretace: válka je válka
(zúžení původně nepřijatelné aktivity na „práci“)

Formální závazky (závislost na příkazech a rozhodnutí jiných)

Sociální závazky (ve válce se ze závazků vůči příbuzným, přátelům a známým přesouvá k bojovým přátelům)

Situace (aktuální situace do značné míry determinuje chování, jednou učiněné rozhodnutí ale pak máme tendenci opakovat)

Osobní dispozice (laiky přeceňovaná složka ref.rámce, ve reálu se lidé rozhodují dle toho, co v rámci svého ref.rámce považují za

Referenční rámce

(Welzer, & Neitzel, 2014, pp.22-48)

- **Základní orientace:** co se vlastně děje (orientace dle ostatních)
- **Kulturní vazby** (hrozba porušení pravidel skrytých v kultuře)
- **Neznalost** (nemožnost současníka vidět souvislosti viditelné až s odstupem)
- **Očekávání** (předpokládaný vývoj se dostane do rozporu se skutečností)
- **Dobově specifický percepční koncept** (rozdílnost chápání téhož v čase)
- **Modely rolí a požadavky na ně** (zmenšený prostor pro vlastní uvážení)
- **Vzory interpretace:** válka je válka (zúžení původně nepřijatelné aktivity na „práci“)
- **Formální závazky** (závislost na příkazech a rozhodnutí jiných)
- **Sociální závazky** (ve válce se zpravidla ze závazků k příbuzným a známým přesouvají k bojovým přátelům)
- **Situace** (aktuální situace do značné míry determinuje chování, jednou učiněné rozhodnutí ale pak máme tendenci opakovat)
- **Osobní dispozice** (laiky přeceňovaná složka ref.rámce, ve skutečnosti se lidé rozhodují dle toho, co v rámci svého ref.rámce považují za nezbytné, smysluplné a správné)

Stanfordský experiment

- hranice mezi dobrým a špatným vede srdcem každého z nás (Solženicyn)

- za určité situace je jednotlivec svázán situací natolik, že nejedná ani v okamžiku, kdy to okolnosti nezbytně vyžadují
- bystander effect - v skupině každý předpokládá, že zasáhne někdo jiný. Když nezasáhne, je i situace zjevně odporující normám považována za “normální” a nečinnost za omluvitelnou.
- člověk se v takové nové roli přizpůsobuje referenčnímu rámci vytvořenému členy komunity, jejíž nebo se cítí být.
- nejnebezpečnější na „skluzu ke špatnosti“ je postupnost
- člověk páchající špatnost, jakkoliv předtím věřil, že jednat špatně nemůže, nakonec splyne s negativní rolí

101.pol.prap., 500x40, 38000

procesy vedoucí na „šikmou plochu“

(Zimbardo, 2008)

- dehumanizace ostatních („nepřítel“)
- de-individualizace sebe sama (anonymita)
- slepá poslušnost autorit
- Nekritické přizpůsobení se skupinovým normám
- difuze osobní odpovědnosti
- pasivní tolerance špatného skrze neaktivitu či lhostejnost

Jak z toho ven?

Člověk, který projde přípravou a pochopí, jak lidé „fungují“ je schopen na základě takové zkušenosti jednat opačně a zůstat čestným.

Dobrá zpráva tedy je, že **protijedem zla je hrdinství.**

Tak jako existuje banalita zla (Arrendtová), existuje i obyčejnost hrdinství.

Těmi nejpotřebnějšími hrdiny jsou ti nejobyčejnější z nás, kteří skočí pro topícího se člověka, pomůžou zraněnému člověku nebo se zastanou napadené ženy.

Ti stejní se pak ani v situacích hrozících celospolečenským problémem nepřidají se k většině, páchá-li nepravost a naopak budou ochotni vystoupit z řady a ukázat ostatním, že lze přidat ke správné straně.

Lepší stránka lidství - hrdinství

(Zimbardo, 2008)

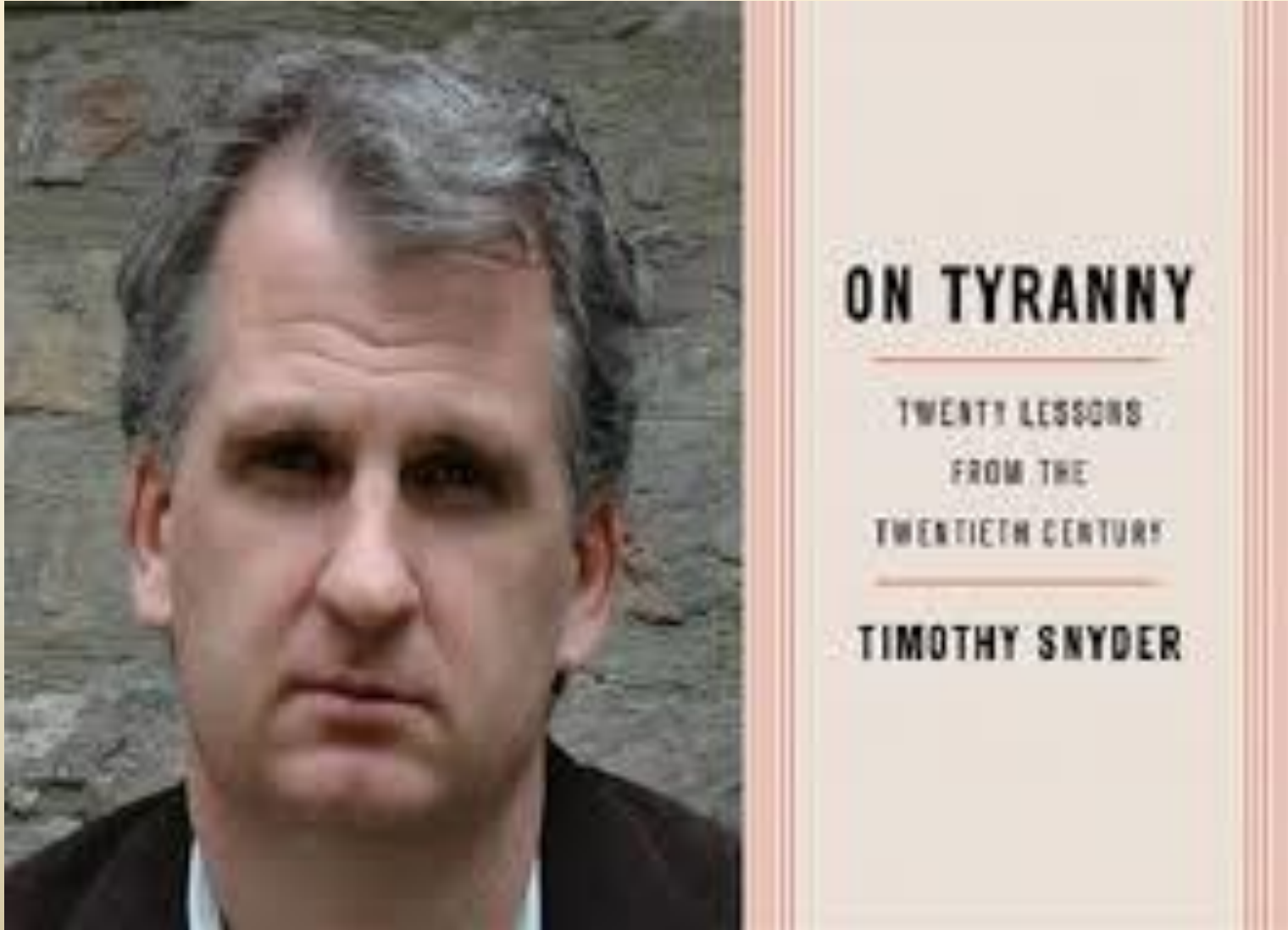
Hrdina (i ten všedního dne)

- **nemá strach být odlišný**, protože až bude třeba hrdinství, většina bude stádem
- **jedná** a jedná sociocentricky (ne egocentricky)
- **pochybuje** protože ví, že není imunní vůči tomu, co z nás dokáže udělat bestii
- je schopen vytvářet **spojenectví**

https://www.ted.com/talks/philip_zimbardo_on_the_psychology_of_evil?language=cs

Jak je hrdina všedního dne potřebný i v nevšední dny, aniž by nezbytně riskoval život?

Upraveno z knihy:

Timothy, Snyder. „Tyranie.“ a článku M. Stránského

- 1. Nehrbte se předem:** Autoritáři si mnohdy uzurpují moc zadarmo, aniž někdo klade odpor. Lidé dopředu domýšlejí, co by po nich režim mohl chtít, a začnou se tak chovat dřív, než je začne nutit. Nebud'te přizdisráči. Preventivní poslušnost urychluje nástup nesvobody.
- 2. Braňte instituce:** Chraňte instituce, zejména soudy a média. Samy se neochrání, naopak se hroutí jako domino, pokud je občané nebrání.
- 3. Pracujte poctivě:** Když lídři nejsou příkladem, musíte tím víc vy pracovat čestně a morálně. Není lehké zlomit vládu zákona bez právníků nebo ohýbat soudní procesy bez soudců.
- 4. Pozor na slovník politiků:** Pozor na verbální patriotismus a zdůrazňování “terorismu” nebo “extremismu”. Zbystřete, když se mluví o “výjimkách” a “naléhavých situacích”.

5. Zachovejte klid, i když se děje něco nepředstavitelného:

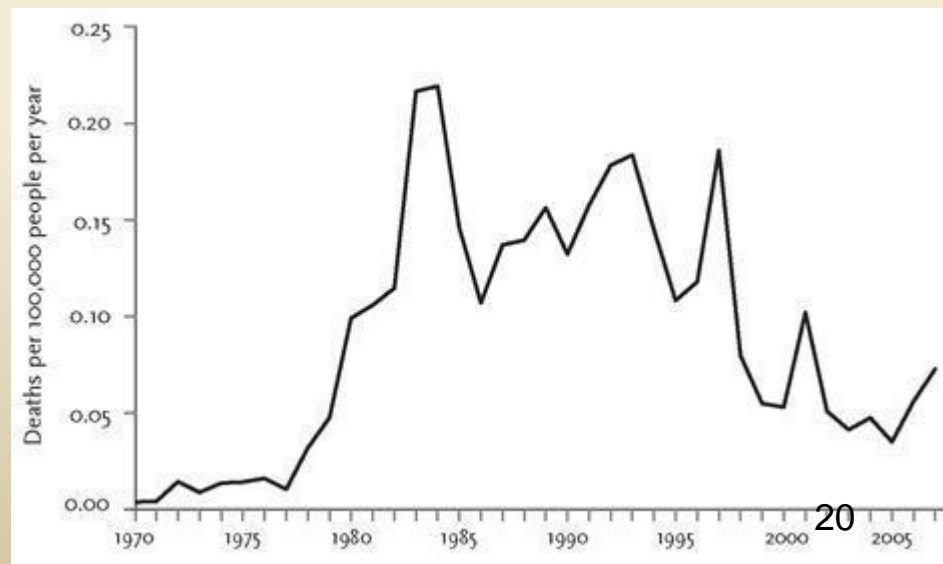
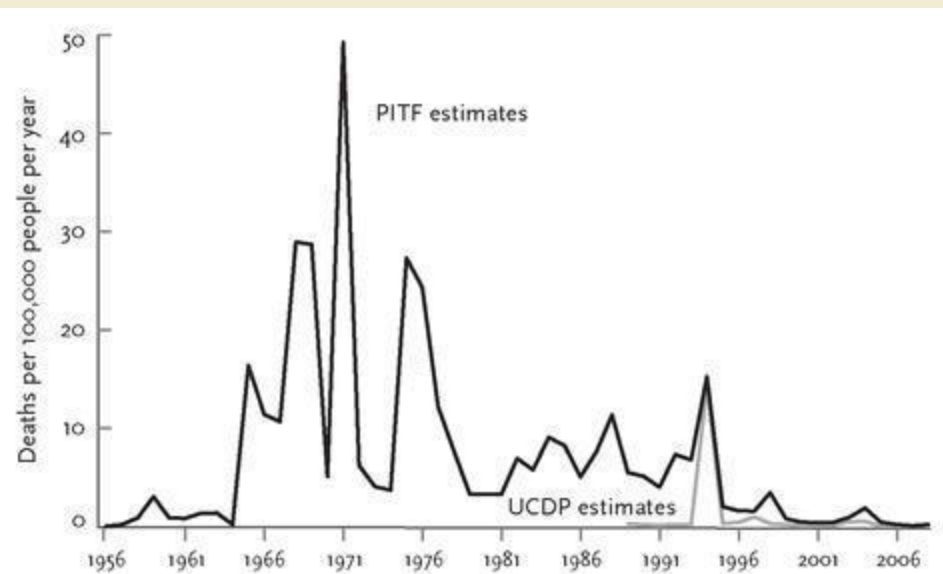
V případě teroristického útoku pamatujte, že autoritáři vždy na takové události čekali, aby upevnili moc.

Náhlá katastrofa „vyžadující“ skoncování s dělením moci a s opozicí, je starý trik. Nenalet'te.

Rate of deaths: genocides /terrorism

Rate of deaths in genocides, 1956–2008 Rate of deaths from terrorism 1970-2005

6. Neopakujte kliše

Vyvarujte se frází.

Čtěte.

Např.:

- Havla - Moc bezmocných,
- Orwella - 1984,
- Milosze - Zotročený duch,
- Pomerantseva - Nic není pravda
- Camuse - Člověk revoltující,
- Arendtovou - Původ totalitarismu

7. Vystupte z řady: Někdo musí. Je snadné se vézt. Říkat nebo dělat něco jiného než ostatní může vypadat divně. Ale bez nepohodlí není svoboda. Ten snímek si pamatujete

Vystupte z řady (Snyder, Stránský)

8. Pravda existuje: Ignorovat sílu faktů znamená vzdát se svobody. Pokud by se nešlo dobrat pravdy, pak by nešlo ani nikoho kritizovat. Když zmizí pravda, všechno je jen show.

9. Bud'te zídaví: Snažte se sami přijít věcem na kloub. Čtěte dlouhé články. Podpořte investigativní novináře tím, že si předplatíte kvalitní média. Pamatujte že to, co vidíte on-line, je mnohdy jen propaganda.

10. Neseďte doma

Autoritáři jsou rádi, když zapustíte tělo do pohovky a necháte se hibernovat televizí. Takže jděte ven, potkávejte lidi, něco podnikejte.

11. Mluvte s okolím: Bavte se s lidmi, udržujte oční kontakt. Nejde jen o slušnost. Jde o to budovat vztah se svým okolím, prolomit sociální bariéry a pochopit, komu se dá věřit, a komu ne. Nevěř nikomu je nesmysl. Naopak důvěra je nezbytná, ale ne vůči každému.

12. Přijměte odpovědnost za okolní svět: Hákové kříže a jiné symboly nenávisti se nedají jen tak přejít. Neodvracejte oči, nechod'te jen tak kolem nich.

13. Pozor na vládu jedné strany: Strany, které v minulosti ovládly celé státy, vždy využily historickou šanci a odstavily svoje soupeře od politických svobod. Volte, dokud to jde.

14. Pomáhejte: Vyberte si charitu a pravidelně přispívejte. Bude to vaše volba, jak podpořit občanskou společnost, respektive někoho, kdo koná dobro.

15. Dejte si do cajku vlastní život: Totalita proti vám zneužije to, co o vás ví. Chovejte se na internetu opatrně, nebo ho prostě užívejte méně. Vyčistěte si počítač a myslete na to, že vaše emaily si může přečíst i někdo jiný. Dejte si pozor, aby vás nikdo neměl čím vydírat.

16. Učte se od přátel v cizině: Udržujte přátelské vazby s lidmi za hranicemi. Žádná země není izolovaná, těžkosti v jedné zemi jsou součástí globálnějších trendů.

17. Pozor na ozbrojence: Když se z ozbrojenců, kteří byli proti systému, stanou uniformovaní muži pochodující s obrazy vůdce, konec je blízko. Jakmile se vůdcovy ozbrojené gardy začnou promíchávat s oficiální policií a armádou, je konec.

17. Pozor na ozbrojence

Když se z ozbrojenců, kteří byli proti systému, stanou uniformovaní muži pochodující s obrazy vůdce, konec je blízko.

Jakmile se vůdcovy ozbrojené gardy začnou promíchávat s oficiální policií a armádou, je konec.

18. Bůh s tebou, vojáku:

Pokud jste součástí
ozbrojených složek,
Bůh s vámi. Nejste
první, koho by mohlo
doběhnout pokušení
nechat se vtáhnout do
něčeho, čeho pak
budete litovat.

Monopol na násilí

„Většina vlád se snaží udržet si monopol násilí a činí tak skoro neustále. Dokud je legitimní využití síly vyhrazeno vládě a omezováno zákonem, zůstává realizovatelná politika v těch podobách, které považujeme za jednoduše dané.

Jakmile se ale k násilí mohou uchýlit i aktivní centra mimo rámec státu, není už možné

- uskutečnit demokratické volby,
- řešit spory soudně,
- formulovat a prosazovat zákony
- ani provádět jakoukoli jinou poklidnou vládní činnost.

Právě proto jedinci a strany, kteří chtějí demokracii a právní moc podkopat, vytvářejí a financují násilnické organizace a ty se vměšují do politiky.

Tato uskupení mohou mít podobu ozbrojeného křídla politické strany, osobní stráž konkrétního politika nebo i zdánlivě spontánních občanských iniciativ..“

Vystupte z řady (Snyder, Stránský)

19. Bud'te stateční: Pokud nikdo nebude ochoten položit život za svobodu, pak všichni zemřou v nesvobodě.

20. Bud'te patrioti ale ne náckové: Ukažte příštím generacím, jaká by vaše země měla být. Budou to potřebovat.

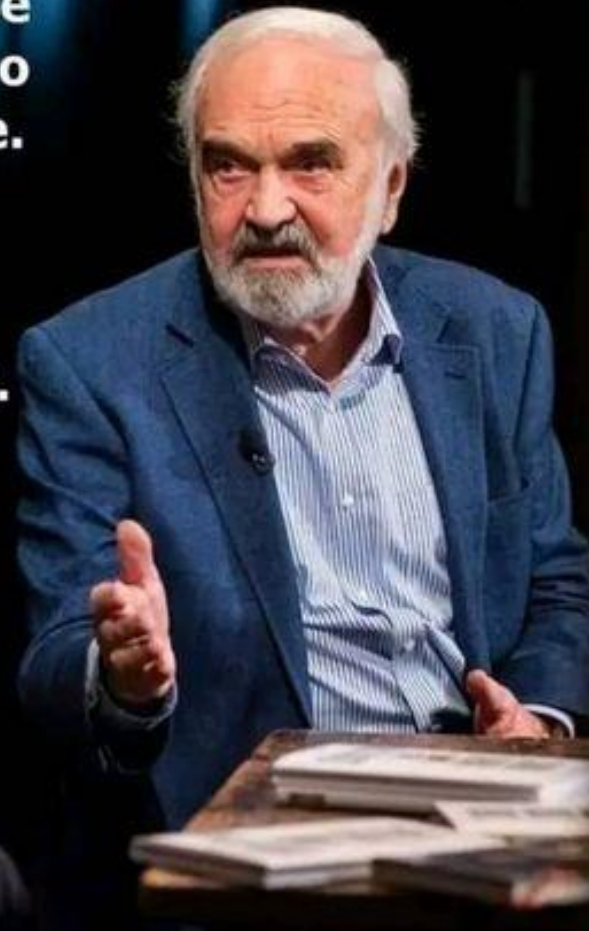

Leadership je i tohle:

**„Výchova znamená pochopit,
že v životě je i něco jiného než
STRACH A PROSPĚCH. A já se
obávám že právě mezi těmito
póly se většina lidí pohybuje.**

**Ale jiné věci jako SOUCIT,
POCTIVOST, VDĚČNOST,
POKORA, to tam neexistuje.
A na to právě populismus
sází – tohohle se budete
bát, z tohohle budete mít
prospěch.“**

Zdeněk Svěrák (v pořadu
ČT Hyde Park Civilizace)

Sázejte kytky, ať nemusíte dávat jablka a vajíčka

A photograph of a soldier in a desert environment, wearing a helmet and a white shawl, sitting on a large, circular, metallic object that resembles a tank turret. The soldier is looking down at a piece of paper in his hands. The background is a clear blue sky. The word "Dotazy?" is written in white, serif font in the center of the image, overlaid on the dark circular opening of the turret.

Dotazy?

Dotazy žádné?

Díky za pozornost

"Naděje není to přesvědčení, že něco dobře dopadne, ale jistota, že má něco smysl - bez ohledu na to, jak to dopadne.,,

(V.Havel)

„Být člověkem znamená být odpovědný. Znamená to hanbit se nad nezáviněnou bídou. Znamená to být hrdý na vítězství, kterého dosáhli kamarádi. Znamená to cítit, že přiložíme-li svůj kamínek k ostatním, pomůžeme stavět svět.,,

(de Saint Exupéry)

Hero in training

1) Vystoupení Phila Zimbarda na TEDx, kde popisuje sociální podmíněnost zla/dobra.

https://www.ted.com/talks/philip_zimbardo_on_the_psychology_of_evil?language=cs

2) Vystoupení Carol Dweckové na téma rozvoje vlastního myšlení ze stavu fixed (spoutané) do stavu growth (růstové). S tímto konceptem pracuje i Zimbardo a úzce souvisí se změnou chování od naplňování role "přihlížejícího" k roli "všedního hrdiny).

https://www.ted.com/talks/carol_dweck_the_power_of_believing_that_you_can_improve?language=cs

3) The Heroic Imagination Project.

<https://www.heroicimagination.org/>

<https://www.facebook.com/HeroicImaginationProject/>